

DE REFORMATIE

WEEKBLAD TOT ONTWIKKELING VAN HET GEREFORMEERDE LEVEN

DIE OWE JEUGD VERNIEUWT ALS EENS ARENDS PSALM 103:2

Onder redactie van Prof. Dr V. Hepp, Dr K. Schilder, Dr C. Tazelaar en Dr J. Waterink

Medewerkers: Dr H. A. van Andel, Solo; Dr B. E. van Arkel, Utrecht; Dr Henry Beets, Grand Rapids; Dr Joh. C. Breen, Amsterdam; Dr K. Fernhout, Vriesland; Prof. Dr F. W. Grosheide, Amsterdam; Prof. Dr T. Hoekstra, Kampen; Dr G. Keizer, De Steeg; Dr B. A. Knoppers, Amsterdam; Dr J. G. Kunst, Arnhem; Dr H. W. Laman, Assen; Dr C. Landboom, Amsterdam; Dr S. G. Los, 's-Gravenhage; Dr J. W. Marmelstein, Amsterdam; Dr F. C. Meijster, Rotterdam; G. Meima, Groningen; Dr J. C. Rullmann, Utrecht; J. Strikwerda, Dokkum; Dr J. Thijs, Zwolle; Dr J. Veldkamp, Hilversum; E. Visser, Arnhem; Dr D. H. Th. Vollenhoven, 's-Gravenhage; Dr J. de Vries, Tilburg; Dr J. D. Wielenga, Hoofddorp; Mr J. A. de Wilde, 's-Gravenhage.

Adres der Redactie:

Prof. Dr V. HEPP, Van Broekstraat 14, Amsterdam.

Drukkers-Uitgevers:

OOSTERBAAN & LE COINTRE, Goes
Tel. No. 58 — Postrekening No. 36000

Abonnement: f1.25 per drie maanden bij vooruitbetaling

Voor 't Buitenland en Ned-Indië f1.50 per jaar.
Advertentie: 25 ct. p. regel — Losse nummers f0.15.

Tot nadere aankondiging is het adres van den Eindredacteur: DUITSCHE KAMPWEG, WOLFHEZE.

INHOUD: Kerkelijk Leven, Vreemde toenadering. De Kerkelijke goederen. Gevaarlijke eenzijdigheid. — Opvoeding en Onderwijs: De onderwijzervergadering in de Pinksterweek. — Persoonlijk. — Boekbespreking. — Kerknieuws.

KERKELIJK LEVEN.

Vreemde toenadering.

Menigeen heeft verbaasd opgezien van de toenadering, welke Dr P. J. Kromsigt, Prof. Huijtema en anderen onlangs betoonden tot de richting, welke te Assen werd veroordeeld.

Met opzet spreken wij niet van toenadering tusschen de confessionele en schismatische richting.

Daardoor zouden we stellig te zeer generaliseeren.

Niet ieder confessioneel man in de Hervormde kerk mag aansprakelijk gesteld voor de publieke uitingen van leidslieden als Dr P. J. Kromsigt en Dr Lingbeek.

Wat velen met het drijven dier heeren niet instemmen, mag als bekend ondersteld, ook al houden zij zich om de gedeeldheid niet nog grooter te maken gewoonlijk stil.

Men kan dit laatste betreuren, maar met het feit behoort men toch rekening te houden.

De toenadering gaat slechts van een bepaalde fraktie onder de Confessionelen uit.

En wel van een fraktie, waarvan men dit redelijkerwijs wel het minst zou verwachten.

Was Dr P. J. Kromsigt niet de man, die een jaar geleden in een referaat de theologie van Dr Kuyper subjectivistische elementen aanwreef?

En diezelfde man neemt nu Dr Geelkerken, bij wien duidelijk subjectivistische elementen openbaar werden, in bescherming!

Kuyper stelde hij op één lijn met de Ethischen. Maar van de Synode van Assen heet het, dat zij Dr Geelkerken om kleinigheden veroordeelde.

Ware ook niet uit anderen hoofde gebieden, dat hij Dr P. J. Kromsigt en zijn fraktie onlogische sprongen gewild zijn, dit raadsel zou ons meer kwelen.

Het vermoeden, dat men hier met een manoeuvre te doen heeft om de schismatieken naar de Hervormde Kerk te lokken en met deze hulp troepen de fraktie-Kromsigt te versterken, kunnen wij niet deelen.

Veeleer zien wij hierin een konsekwentie van de reactie-houding, welke deze fraktie stelselmatig tegenover onze Gereformeerde Kerken aanneemt.

Onze kerken kunnen nu eenmaal in de ogen van Dr P. J. Kromsigt c.s. geen goed doen.

Onwillkeurig gaat de sympathie dier fraktie uit naar alles, wat onze kerken afbreuk doet.

Wij vinden dit alles te droevig dan dat wij daarover ook maar eenige spottende opmerking zouden maken.

Hoeveel hebben Confessionelen en Gereformeerden gemeen!

In hoe menig opzicht konden zij samenwerken.

Hoe na stran wij ook aan een man als Dr P. J. Kromsigt ondanks al zijn eigenaardigheden.

Hoe dikwijls is van Gereformeerden kant hem en de zijnen niet de hand toegestoken!

Niet keede berekening dreef daartoe.

Maar gevoel van diepere eenheid.

Belaas!

De hand werd niet gevat.

Nog blijft zij uitgestoken.

En dat, niettegenstaande het kwik in de hoopmeter al maar daalt.

De kerkelijke goederen.

In den loop der eeuwen is er om de kerkelijke goederen heel wat strijd gevoerd.

De laatste groote strijd werd hier te lande gestreden bij de Doleantie.

Daar school meer achter dan het verlangen naar stoffelijk bezit.

Want als de vijf kerken, die van subsidie uit de publieke kas niet gediend zijn, voor de oude kerkgebouwen met hun vaak hooge restauratiekosten en hun peerdur onderhoud moesten zorgen, zouden zij zeker in grooter ongelegenheid hebben verkeerd dan nu zij nieuw moesten bouwen.

Maar het ideaal, de aloude Gereformeerde Kerken in ons land in gezuiverden vorm te doen voortleven, deed dien strijd aandriven.

Men achtte hem zelfs met verlies van het rechterlijk proces niet te duur betaald.

De verwachting, dat men winnen zou, was niet hoog gespannen.

Doch het ideaal was geldelijke offers waard.

Thans, nu er na Assen een schisma in de kerk van Amsterdam-Zuid ontstond, werd ten opzichte van de kerkelijke goederen een andere weg gevolgd, n.l. die der minnelijke schikking.

Het kan niet tegengesproken: minnelijke schikking heeft veel aanlokkelijks.

Waar hier voor het eerst Gereformeerden en Schismatieken tegenover elkander stonden, kon door minnelijke schikking allicht vermeden worden, dat de verhoudingen scherper werden dan zij behoeven te zijn.

Toch neemt dit niet weg, dat het gevoel niet geheel kan worden onderdrukt, dat aan het ideaal niet volle recht is wedervaren.

Daarbij laten wij den praktischen kant van de zaak buiten beschouwing.

Daarover kan men van meening verschillen.

Wij zouden niet gaarne eenige kritiek oefenen op wat daar is geschied.

Maar wel heeft men er zich rekenschap van te geven of in nieuwe voorkomende gevallen ook den weg der minnelijke schikking zal worden betreden.

Waar bij de eerste ontmoeting tusschen Gereformeerden en Schismatieken van Gereformeerden kant duidelijk getoond is, dat men geen noodloze verscherping van de verhouding wenscht, zou voor het vervolg de atmosfeer wellicht als gezuiverd kunnen worden beschouwd.

Wij voor ons zouden er gevaar in zien, wanneer de minnelijke schikking tot methode werd verheven.

In speciale gevallen kan zij aanbeveling verdienen.

Maar niet gaarne zouden wij haar als algemeen regel zien gesteld.

Wanneer de kerken voor de toekomst tegenover elk schisma van eenige betekenis haar rechten geheel of gedeeltelijk zouden prijsgeven, zou dit niet alleen bedenkelijke schade kunnen berokkenen, maar ook het ideaal naar beneden drukken.

Wij hopen dan ook, dat Amsterdam-Zuid in deze geen precedent zal scheppen, maar dat ieder geval op zichzelf zal worden beoordeeld.

En wat nu den juridischen kant van de zaak betreft.

Sinds 1886 is er veel veranderd.

Er zijn eenige rechterlijke beslissingen gevallen, waardoor de kerkelijke goederen in het bezit bleven van de kerk, welke trouw bleef aan het kerkverband.

Dat staat op de creditzijde.

Doch onlangs heeft Prof. van Apeldoorn, die als specialiteit in het kerkelijk recht wordt beschouwd, zich in geheel anderen zin uitgelaten.

Zulk een uitspraak legt, zijn wij wel ingelicht, bij rechterlijke colleges nog al gewicht, niet zelden doorslaand gewicht, in de schaal.

Men schijnt daar meer dan elders autoriteitsgeloof te praktizeeren.

Dat staat dan op de debetzijde.

Of dit laatste echter, stel dat er een proces moet worden aangegaan, behoeft af te schrikken, betwijfelen we.

Er is reeds op gewezen, hoe Prof. van Apeldoorn, historische blunders heeft begaan.

Dan hebben wij toch ook mannen genoeg, die de betrokken colleges beter kunnen inlichten.

Dat zij, die tot de rechtspraak worden geroepen, niet alles au fond kunnen onderzoeken, ligt voor de hand.

Doch dat zij niet in staat zouden zijn om, zoo zij van verschillende zijden worden ingelicht, die inlichtingen tegen elkander af te wegen, wil er vooralsnog bij ons niet in.

Er is voor de toekomst onzer kerken niet weinig aan gelegen, dat men voor een advies van den genoemden hoogleraar niet zoo maar uit den weg gaat.

Trouwens, ook in '85 heeft men zich niet door kansberekening laten leiden.

Er bestaat ook een kerkelijk rechtsgevoel, dat met hogere idealen nauw verband houdt.

Gevaarlijke eenzijdigheid.

Een paar weken geleden haalden wij uit een gedicht, dat in het redactioneel gedeelte van de „Overtoomsche Kerkbode“ een plaats vond, enkele koepelstenen aan.

Daarin kwam de versregel voor: Ons heil hangt NIET af van historiefeiten!

Dit gedicht was als reflex bedoeld op een preek van Dr Geelkerken, maar wij gaven te kennen: „nu kunnen wij niet geloven, dat hier een zuiver „weerspiegeling“ wordt gegeven van wat de radio-redenaar preekte“.

Ook spraken we de hoop uit, dat de redactie van de „Overtoomsche Kerkbode“ dit gedicht als nog zou wraken.

Het ligt voor de hand, dat niet ons alleen dit bedenkelijke gedicht opviel.

Dr Geelkerken neemt nu hen, die er aanmerking op maakten, in het laatste nummer van zijn kerkbode onder handen.

Vanzelf heeft alleen het zakelijk gedeelte van zijn stuk voor ons belang.

Wij laten het hier volgen:

„Immers niet slechts zij, die de radio-preek over 2 Cor. 3:17 en 18 gehoord hebben, maar ook zij, die het gedicht van mevr. R. A. V.-B in onze Kerkbode onbevange gelezen hebben, weten dat er van eenige loochening of geringschatting der historische heilsfeiten, noch bij Dr G. noch in dat gedicht, ook maar sprake is.“

Het eenige waar de preek op wees en blijkbaar ook het gedicht op zinspeelde, is, dat de feiten der heilshistorie en de verstandelijke kennis en erkenning daarvan ons het heil niet deelachtig maken. Het is vreemd, dat men zulks aan Gereformeerde theologen nog moet duidelijk maken — maar dan is er alleen nog maar een z.g. „historisch geloof“.

Ons heil, ons persoonlijk heil hangt aan Christus, den levenden Christus; aan den band des geloofs met Hem door den Heiligen Geest. Alleen dat is „zaligmakend geloof“, dat Hij, in de historie verschenen, door de historische feiten van Zijn geboorte, kruisdood, opstanding enz. verworven heeft, „deelachtig maakt“.

Dat zeide de preek. Dat bezong het gedicht. Om ten opzichte van Pinksteren dus juist het zelfde wat ten opzichte van het Kerstfeest reeds voor eeuwen zijn uitdrukking vond in het bekende kreupelrijm, dat nog steeds zoo vaak ook van Gereformeerde kansels der gemeente in herinnering wordt gebracht:

„Al ware Christus duizendwerf in Bethlehém geboren, En niet in u — zoo gingt gij nog verloren!“

Men ziet hieruit, dat Dr G. dit gedicht in bescherming neemt.

Blijkbaar heeft hij in zijn preek ook iets dergelijks gezegd en was de dichterlijke „weerspiegeling“ vrij zuiver.

Wij mogen niet anders, dan hierover onzen spijt uitdrukken.

Want de uitdrukking, welke door hem thans wordt verdedigd, is niet te verdedigen.

De exegese, welke hij biedt, klopt in het geheel niet op den tekst.

De tekst deugt niet.

En daarom is er nooit een goede uitlegging van te geven.

Wij men hem toch goed praten, dan kan dat alleen door inlegging.

En dat gebeurt hier.

Wat die versregel zegt: Ons heil hangt niet af van historische feiten, is een onwaarheid.

Ons heil hangt er wel van af.

Wij wazen er in ons vroeger artikel op, dat de apostel Paulus zelf dit uitdrukkelijk verklaart.

Hierbij een onderscheid te maken tussen het heil en ons persoonlijk heil gaat natuurlijk niet aan.

Zonder de opstanding van Christus zou er niet alleen geen heil in het algemeen, maar ook geen persoonlijk heil zijn.

Het kreupelrijm van de „Overtoomsche Kerkbode“ drukt volstrekt niet hetzelfde uit als het oude kreupelrijm, dat bij de inlegging van den tekst moet dienst doen.

Want in dat oude kreupelrijm wordt duidelijk tweërlei onderscheiden: het objectieve heilsfeit en de subjektieve toepassing.

Alle Gereformeerden zijn het er over eens, dat ons heil ALLEREERST hangt aan het objectieve werk van Christus, dat zich in feiten heeft geopenbaard en dat in DE TWEEDE PLAATS noodzakelijk is het deelachtig maken daarvan door den Heiligen Geest.

Maar het objectieve moet daarbij vooropgaan. Onze Heiland heeft dat zelf uitgesproken.

Hij leerde immers, dat de Heilige Geest het uit het Zijne zou nemen?

Om iets deelachtig te maken moet dat iets er toch eerst zijn?

Stond er in dien versregel: ons heil hangt niet ENKEEL af van historische feiten, dan zou de aanstoot zijn weggenomen.

Maar gelijk hij daar staat vertolkt hij een zeer verbreide dwaling van den tegenwoordigen tijd.

Het stelt teleur, dat Dr G. dit niet schijnt te begrijpen.

Het wordt al meer openbaar, dat hij een andere taal spreekt dan de Gereformeerden.

Een zeer eenzijdige taal.

Een taal, waar Gereformeerde menschen heel wat moeten Blijden om er een goeden zin aan te geven, maar die volkomen past bij gedachten, welke buiten onzen kring leven.

Dat maakt juist het gevaarlijke van deze eenzijdige uitdrukkingswijze uit.

Dat Dr G. de heilsfeiten zou loochenen, hebben we geen oogenblik geloofd. Wij spraken dat in ons eerste artikel over deze kwestie volmondig uit.

Maar wat nog niet is ontraadseld is dit: waarom zoekt hij heil in zulke eenzijdige uitspraken, welke een Gereformeerde onmogelijk voor zijn rekening kan nemen?

De verdediging, door Dr G. gegeven, bevredigt iemand, die „Gereformeerde voeltoeren“ heeft, niet.

Gesteld, dat iemand beweerde: om te loopen is GEEN vaste bodem noodig.

En dat hij ter verantwoording genood, zich nader verklaarde: ik bedoel er mee, dat men om persoonlijk te loopen, voeten moet hebben.

Hoe zou men zulk een bescheid noemen?

En toch, dit is het bescheid van Dr G.

Indien hij gezegd had: ik bekent, dat het een ongelukkige uitdrukking was, dan ware de lucht opgeklard.

Nu blijft zij helaas zwaar bewolkt.

HEPP.

OPVOEDING EN ONDERWIJS.

De Onderwijzersvergadering in de Pinksterweek.

Met verklaarbare belangstelling volgt ons medelievend publiek, wat er op de vergaderingen van onze onderwijzers aan de Christelijke scholen aan de orde komt. Daaraan proeven we den geest, dien zij ook de school indragen en daardoor van invloed doen zijn op onze kinderen. Van veel betekenis is in dit opzicht de groote Vereniging van Onderwijzers en Onderwijzeressen aan Chr. Scholen in Nederland en de Overzeesche Bezittingen. Zij hield in de Pinksterweek haar 72e Jaarvergadering te Utrecht.

Een drietal belangrijke onderwerpen kwamen daar aan de orde. Dr J. C. van der Does van Amsterdam refereerde over: „Het Geschiedenisonderwijs op de Lagere school in verband met de vredesgedachte“.

Dat is een buitengewoon gevaarlijk onderwerp, omdat men buiten onzen kring de beweging voor den vrede zoo sterk naar voren schuift, dat heel het onderwijs in de geschiedenis daarvan zou moeten worden dienstbaar gemaakt. Men wil daarvoor graag dit onderwijs van zijn Nationaal karakter berooven, als wat men in onzen tijd voor den vrede wenscht te doen, daardoor maar bevordert wordt. Men zou wel voor de kinderen willen verbergen, wat God in den loop der tijden, ook door den oorlog heeft willen doen voor land en volk. Daar nu staat de Christen allerminst onwillig, maar wel een beetje twijfelachtig tegenover een beweging, die wat menschen kunnen doen, ook bijkans den loop der historie, wel wat hoog aanstaat. En

als daarvoor de historie van ons volk zou moeten worden verwaarloosd, vooral in die gedeelten, waarin we onze groote mannen in diepe afhankelijkheid den kamp zien wagen in het geloof, dan verzetten we ons daartegen met alle kracht.

Daarbij komt nog, dat het onderwijs in de Vad. Gesch. door het uitnemende leerplan van Lankamp, onder ons goed verzorgd mag heeten. Er kan in de behandeling van dit vak van een tamelijk groote eenstemmigheid worden gesproken. Daarom noemde ik het onderwerp van den heer Van der Does gevaarlijk. Maar zijn rustige, degelijke behandeling heeft al die gevaren bezworen. Hij heeft ons doen gevoelen, dat de vredesbeweging van onze dagen aan ons als Christelijke onderwijzers niet onopgemerkt mag voorbijgaan. Wij bidden om den vrede, wij bevorderen den vrede, zooveel in ons is. Maar daarom behoeven we van onze landshistorie niets los te laten. Hier en daar, zoo heeft Dr v. d. Does het uitgedrukt, kan het accent wat verlegd worden. Op treffende wijze toonde hij aan, dat wij bij het vertellen van verschillende episoden, waar het om een vechten gaat, ons niet behoeven te verliezen in een schildering van de wrede daden, maar dat we meermalen de gelegenheid kunnen benutten om aan te toonen, dat onze vaderen dien krijg aanvaardden, omdat er geen andere weg was, dat ze pas na het mogelijke gedaan te hebben, om den vrede te bewaren, begonnen te vechten. Zie, zoo kan soms het accent worden verlegd, maar het woord, dat er gesproken wordt, blijft hetzelfde.

Ook bij de discussie, die volgde, kwam duidelijk uit, dat er geen reden voor ongerustheid bestaat, als zou ook de Chr. school aangegrepen zijn door de valsehe gedachte van een vrede, waarvoor wij menschen met elkaar zouden kunnen besluiten, ten einde zelfs daarvoor het kenmerkend nationale van ons geschiedenisonderwijs prijs te geven.

Het tweede belangrijke onderwerp werd op geestige wijze ingeleid door den heer J. Hobma, rustend hoofd eener school te Utrecht. Het stelde de vraag: „Welke wijzigingen dient de wet van 1920 te ondergaan uit paedagogisch oogpunt?“

Hij maakte duidelijk, dat de wetgever zich veel te veel bemoeit met het onderwijs. 't Zou bespottelijk in onze ooren klinken, wanneer op dezelfde wijze onze voeding werd geregeld en we zouden misschien heel wat gauwer in verzet komen. In 't algemeen vroeg de referent om meer vrijheid. In knellende banden kan iets levends niet groeien. In technisch en politiek opzicht vroeg hij om rust. Nador formuleerde hij de wenschen uit paedagogisch oogpunt over een zestal onderwerpen:

1. Vrijheid in de keuze der leervakken en in de uitgebreidheid van de behandeling der vakken.
2. Paedagogisch schooltoezicht.
3. Differentiatie in de opleiding en meer praktische vorming van onze kweekelingen.
4. Niet enkel theoretische examens.
5. Het zevende leerjaar met zeer gevarieerd leerplan.
6. Wijzigingen van de leerlingenschaal.

Op voorstel van den Voorzitter werd over dit rijke referaat niet gediscussieerd. De verschillende onderwerpen zullen in het volgende verenigingsjaar in de Afdelingen worden besproken.

Eindelijk sprak Dr M. J. A. de Vrijer van Amsterdam over „De Chr. Onderwijzer en de jeugd na de schooljaren“. Wie dat onderwerp zoo leest, zou meenen, dat er wel een vurige pleitrede zou worden gehouden voor de gedachte, dat de Chr. onderwijzer zich veel zou moeten bemoeien met de niet meer leerplichtige jeugd. De vooruit ingezonden schets van den spreker deed evenwel al dadelijk iets anders verwachten. De hoofdgedachte van zijn toespraak was dan ook, dat het werk van den onderwijzer dagelijks in de school zooveel beslag legt op zijn persoon, zoo zijn geheele werkkraft absorbeert, dat in het algemeen voor het zoogenaamde jeugdwerk van den onderwijzer niet veel mag worden verwacht. Heel duidelijk maakte Dr De Vrijer daar aan een breede schare van onderwijzers, dat ieder allereerst zijn kracht heeft te leggen in zijn eigenlijk werk, zijn Goddelijk beroep. Te beklagen zijn de menschen, die beginnen te leven, wanneer de schooluren maar eerst achter den rug zijn, die hun vreugde, hun hoogste voldoening niet vinden in hun arbeid aan de schoolkinderen, maar in bijwerk, al is het dan zelfs nuttig jeugdwerk. Dat maakt op de kinderen diepen indruk, wanneer de onderwijzer zich geheel geeft aan zijn werk. Ook de kinderen boven de schooljaren weten dat nog en zoo is hij van grooten invloed.

Een klein percentage van de mannen en de vrouwen, die dagelijks in de school staan, houden nog genoeg energie over, om iets beduidends aan het ook weer zeer vermoeiende jeugdwerk te doen. Er zijn er, die zich met Jongelingsvereniging en Knapenvereniging bezighouden; zeer goed werk doet menige onderwijzeres, waar zij een Meisjesvereniging leidt, maar Dr De Vrijer waarschuwde er erg voor, dat de krachten tekort zouden gaan schieten en het eigenlijk levenswerk schade zou gaan lijden.

Ik geloof, dat er ook aan deze zaak twee kanten

zijn. Menige onderwijzer heeft voor eigen vorming ook den arbeid vooral in de Jongelingsvereniging noodig.

Wie evenwel avond aan avond een partij knapen moet bezighouden, met hen uit moet gaan, moet kampeeren, met lastige meisjes een paar avonden in de week wat nuttig werk moet doen, die mag zich inderdaad wel afvragen, of dat gaat bij het gewone werk. Dr De Vrijer zou natuurlijk graag de gewaardeerde hulp van de onderwijzerskrachten aanwenden, maar hij riep ze niet op. En daar bleef hij bij, ook toen in de discussie meer dan een wel wat meer krachten wilde beschikbaar stellen. Wie nog kan, mag meedoen.

'k Geloof, dat het een verdienstelijk werk van Dr De Vrijer was, dat hij de onderwijzers en daarmee meteen andere arbeiders in Gods Koninkrijk eenigermate terugwees naar hun eigenlijke plaats. We moeten de hoogheid en de heerlijkheid van dat werk allen dag zien, om met dank in het hart onzen God er in te mogen dienen.

Gr.

G. MEIMA.

PERS-SCHOUW.

Van een vergelijking.

Niet zoozeer ter wille van buitenstaanders als wel ten behoeve van eigen menschen, die nog te overtuigen zijn, herinneren we aan de vergelijking, die, naar het heet, treffende overeenkomst uitwijzende vergelijking tusschen de Synodes van 1886 en 1926. Dr S. O. Los zegt in het „Geref. Kerkb. v. 's-Gravenhage“:

„De synode van 1886 en de synode van Assen 1926 lijken op elkaar als twee druppels water. Wat men in 1886 laakte en als onrecht beschouwde, paste men nu zelf in 1926 toe.“ Deze woorden van Dr W. in „Staat en Kerk“ van 16 Juli j.l. hebben ons genoopt om het verslag van de synode van 1886 nog eens door te lezen. En wat is daaruit gebleken?

In 1886 schrijven de bezwaarden, dat zij in strijd met Goddelijke en menscheelijke wetten niet gehoord zijn door het Classikaal en Prov. Bestuur. In 1926 zijn 16 vergaderingen van de classis Amsterdam met de bezwaarden gehouden, eer hun zaak bij de synode kwam.

In 1886 is aan Dr A. Kuyper, die zich 16 September ter vergadering van de synodus contracta begaf, geweigerd zijn bedenkingen tegen het verhoor als zoodanig aan te hooren. Hij schrijft, dat de synode één enkel half uur aan een beklagde weigerde. In 1926 zijn twee volle dagen besteed aan het hooren van de bezwaarden door de synode-kommissie, die op een synodus contracta geleek.

In 1886 is door de Irenischen een verbond gesloten met de Modernen om de Gereformeerden uit de Herv. Kerk te werpen, in 1926 werden de bezwaarden door de Modernen in de pers alom toegejuicht en aangevuurd tot volharding in hun verzet tegen een synode, die door opstaan van de leden instemming betuigd had met de geref. belijdenis.

In 1886 werden de bezwaarden door de Breede synode afgezet, hoewel ze verklaard hadden tot elke schikking bereid te zijn, mits het Koningschap van Jezus in zijn Kerk werd geëerd. In 1926 werden de bezwaarden door een synode afgezet nadat zij geweigerd hadden het absoluut gezag der H. Schrift te erkennen.

In 1886 schreef de Haagsche synode een open brief, waarin de bezwaarden werden voorgesteld als onwaar in hun beweren, brekers van het kerkverband, als revolutionairen, die middelen gebruikten, die den toets der gerechtigheid niet konden doorstaan, en als hebbende een gedaante der godzaligheid als uiterlijk gewaad.

In 1926 schreef de Asser synode een open brief, waarvan het slot aldus luidt: Wij moeten onze dwalende broeders en zusters liefhebben en in het gebod voor hen volharden. Onze God is machtig om Dr G. en die hem volgen tot onze kerken terug te brengen. En laten wij ons voor God verootmoedigen om de breuk, die onder ons is geslagen.

Er is dus nog al verschil in uitgangspunt, methode van werken en doel van deze beide synoden. De eene druppel is bitter, de andere zoet. Het ontbreekt dus geen redakteur aan den rechten smaak om kerkelijke acties te beoordeelen. Een weinig historisch onderzoek zal hem goed doen.

Het onderwijs der geschiedenis is zoo goedkoop. Daarom wordt er door sommigen zoo weinig voor gedaan, om zijn resultaten te bestudeeren.

Een gevaar, dat natuurlijk ook ons bedreigt.

Prof. Haitjema en de Aufklärung.

Men herinnert zich, dat Prof. Haitjema beweerd heeft, dat de vruchten der z.g. Aufklärung door de Synode van Assen zijn gegeten. In zijn reeds aangehaalde polemiek daartegen, verweet de heer Ebling in de „Geref. Kerkb. v. Amsterdam-Zuid“ zich daartegen o.m. als volgt:

Het requisitoir van no. 13 der stellingen van Prof. Haitjema noemt, behalve de rationalistische redeneerwijze, nog drie andere „Aufklärungs“-vruchten, die het kerkelijk leven binnen de grenzen der „Gereformeerde Kerken“ wel moet toonen. Namelijk:

1. Zucht naar een vormigheid. Het is ons onbekend, waar Prof. H. deze „vrucht“ in het kerkelijk leven binnen onze Kerken heeft gevonden. Een zucht naar iets, is een ziekelijke, overdreven neiging. Een vormigheid, dit woord roept in verband met de andere „vruchten“ de gedachte op aan een soort fabriekmatige mechaniseering, die in 't kerkelijk leven vooral hoogst afkeurenswaardig, moet leiden tot doodschijn en massaliteitsonverantwoordelijkheid. Nu is de vraag: Waar is die leelijke zucht naar een vormigheid bij ons te vinden?

Uit het da...

Welnu, al een eerlijk glijken zin van ze dan doen bedoeling, d. de te boekst. had? Moet drager over zóó bedoelde de erkenning. Natuurlijk t. Wil ze b. Gereformeer. eischen! Wie die miskent als belijden.

O. i. zit in verdedigings niskerk“ hee. Het kost ve doordringen meent ontle als men hew voor geloof bijkomstig is. ant in Assen geling was. ondergeschikt den, doch m naar uniform voor onthid, samente vo

De Co...

heidsvri. Hoeve de de Gereform elander alst stand knips

Voor al va ds Lingbeek deze niets g

Wel kan heel het vol onderwijs v stoelen aan twee kwartj het financie Men laat maar een g heet de Ko of de Geme komt.

't Is wel Men kan temoniale; men alleen door Rijk o Zal men schandelijk Zal men wind van h En zal m den laten b Of slaapt

De (Enive

Dr J. Ch. het orgaan (ZExc. den l openingsrede dag:

Zeker ool den wil van nen we niet anderen zin versiteit d zieleleven t stil, ja, dar weldra — vloeden.

Hierop an

Nu vrage hogere sch lijk van het kend op e tolt zijn?

De auteur wat de heer De heer Co zijn univers kwestie van B. Als Dr. fromw zegt: mijn eigen zeggen: Dr. hij vertolkt niet zoo he Maar het jufvrouw oo schreef over is vruchtbaa zetten op de prelatie van Waarmee kwesties op

Dr Dr J. Ch nog eens óv